

GEDRAGSCODE FLORA- EN FAUNAWET VOOR WATERSCHAPPEN; WERKDOCUMENT

RAPPORT

2005
W01

RAPPORT

2005
w01

COLOFON

Utrecht, maart 2005

UITGAVE STOWA, Utrecht

AUTEURS

Dolf Logemann en Reinoud Kleijberg (Arcadis)

BEGELEIDINGSCOMMISSIE

Bas van der Wal	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA)
Berendien Spiers	Unie van waterschappen
Anne Schubert	Unie van waterschappen
Malou Dekker	waterschap Rivierenland
Anke de Gloppe	waterschap Peel en Maasvallei
Henk Hoogenboom	Hoogheemraadschap van Delfland
Mirjam Ruijgrok	waterschap Rijn en IJssel
Maarten Zonderwijk	waterschap Regge en Dinkel
Wendy Beekelaar	Ministerie van LNV, Directie Natuur
Pieter Joop	Expertisecentrum LNV

FOTO OMSLAG Waterschap Rijn en IJssel

DRUK Kruyt Grafisch Advies Bureau

STOWA rapportnummer 2005-W01

VOORWOORD

Voor u ligt de gedragscode voor waterschappen, waarmee het voortaan eenvoudiger zal zijn om op een zorgvuldige manier om te gaan met de belangen van flora en fauna. Toen de Flora- en faunawet van kracht werd, in april 2002, bracht dat enige beroering teweeg onder waterschappen. Men vreesde belemmeringen bij de uitvoering van werkzaamheden, zowel bij eenmalige projecten, als ook bij het regulier beheer en onderhoud. Bijna drie jaar later zijn de waterschappen redelijk vertrouwd geraakt met de nieuwe aanpak die de Flora- en faunawet vraagt: wanneer in de voorbereiding van plannen en projecten stelselmatig rekening wordt gehouden met de vereisten van de wet, dan hoeft de uitvoering niet in de knel te komen.

De Flora- en faunawet ziet toe op de duurzame instandhouding van plant- en diersoorten in Nederland. In aanvulling daarop is ook de Natuurbeschermingswet van kracht, die toeziet op de bescherming van (natuur)gebieden. Tezamen vormen deze twee wetten de nationale implementatie van het Europese natuurbeschermingsbeleid. De Flora- en faunawet kent een aantal verbodsbepalingen, (artikel 8 tot en met 12), maar ook voorwaarden waaronder bepaalde handelingen mogen plaatsvinden (artikel 75). Die voorwaarden zijn recentelijk verruimd en uitgewerkt in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). De voorwaarden worden stringenter naarmate de activiteiten ingrijpender zijn en de aanwezige soorten meer bedreigd worden in hun voortbestaan in Nederland. Bepaalde activiteiten zijn alleen vrijgesteld, mits gewerkt wordt volgens een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Hieronder valt onder meer het regulier beheer en onderhoud. Dit STOWA-document levert de conceptgedragscode.

Het is een werkdocument, dat na een discussieronde met de waterschappen zal worden voorgelegd aan het bestuur van de Unie van Waterschappen. Indien het Uniebestuur akkoord gaat, zal de gedragscode ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Minister van LNV. Pas na verkregen goedkeuring, kan de gedragscode gelden als een vrijstelling voor de ontheffingsplicht. Ieder waterschap verbindt zich vervolgens vrijwillig aan de gedragscode. De gedragscode biedt mogelijkheden voor lokaal maatwerk. Eventueel afwijken kan onder voorwaarden worden toegestaan, maar dit dient te worden gemotiveerd en gedocumenteerd. Ook kan het waterschap de gedragscode aanvullen met protocollen voor soorten(groepen), waar het waterschap gezien zijn beheersgebied een speciale verantwoordelijkheid voor draagt.

De gedragscode moet gezien worden als een levend document, dat te zijner tijd moet worden geëvalueerd en bijgesteld. De gedragscode omvat een aantal procesafspraken, maar biedt ook een concreet stappenplan voor veel voorkomende onderhoudswerkzaamheden, zoals maaien, schonen en baggeren. De gedragscode heeft ook betrekking op ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Handelen volgens de gedragscode is alleen vereist op plaatsen waar beschermde soorten voorkomen, dat wil zeggen, waar zonder de gedragscode een ontheffing zou moeten worden aangevraagd. Daarnaast is altijd en overal - voor alle soorten - een zekere basiszorgplicht van toepassing (de algemene zorgplicht, zoals omschreven in de wet).

Handelen in de geest van de gedragscode is bij veel waterschappen al gemeengoed geworden. De gedragscode maakt dit nu expliciet en afrekenbaar. In de eerste jaren zal er zeker een extra inspanning nodig zijn om gegevens over de verspreiding en ecologie van soorten op orde te krijgen. Maar uiteindelijk betaalt deze inspanning zich terug in een gestroomlijnde uitvoering van werkzaamheden. Het op orde brengen van verspreidingsgegevens is overigens niet een verantwoordelijkheid van de waterschappen alleen. Gelukkig spant het Ministerie van LNV zich momenteel in om samen met decentrale overheden, soortbeschermende organisaties en het bedrijfsleven die basiskennis te ordenen en toegankelijk te maken.

De ontwikkeling van de gedragscode is uitgevoerd in opdracht van Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en begeleid door een werkgroep met vertegenwoordigers van verschillende waterschappen, het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Unie van Waterschappen. Soortbeschermende organisaties en andere overheden fungeerden als klankbord en hebben commentaar geleverd op voorgaande concepten. Ter voorbereiding van deze gedragscode heeft een workshop plaatsgevonden, met een ruime deelname vanuit de diverse bovengenoemde organisaties. Het werkdocument is in pdf-formaat te verkrijgen via de website van STOWA, www.stowa.nl.

Moge het handelen volgens de gedragscode uiteindelijk bijdragen tot een versterking van de populaties beschermde soorten in ons land.

Namens de begeleidingscommissie,

Berendien Spiers, voorzitter

DE STOWA IN HET KORT

De Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer, kortweg STOWA, is het onderzoeksplatform van Nederlandse waterbeheerders. Deelnemers zijn alle beheerders van grondwater en oppervlaktewater in landelijk en stedelijk gebied, beheerders van installaties voor de zuivering van huishoudelijk afvalwater en beheerders van waterkeringen. Dat zijn alle waterschappen, hoogheemraadschappen en zuiveringsschappen, de provincies en het Rijk (i.c. het Rijksinstituut voor Zoetwaterbeheer en de Dienst Weg- en Waterbouw).

De waterbeheerders gebruiken de STOWA voor het realiseren van toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk juridisch en sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat voor hen van gemeenschappelijk belang is. Onderzoeksprogramma's komen tot stand op basis van inventarisaties van de behoefte bij de deelnemers. Onderzoekssuggesties van derden, zoals kennisinstituten en adviesbureaus, zijn van harte welkom. Deze suggesties toetst de STOWA aan de behoeften van de deelnemers.

De STOWA verricht zelf geen onderzoek, maar laat dit uitvoeren door gespecialiseerde instanties. De onderzoeken worden begeleid door begeleidingscommissies. Deze zijn samengesteld uit medewerkers van de deelnemers, zonodig aangevuld met andere deskundigen.

Het geld voor onderzoek, ontwikkeling, informatie en diensten brengen de deelnemers samen bijeen. Momenteel bedraagt het jaarlijkse budget zo'n zes miljoen euro.

U kunt de STOWA bereiken op telefoonnummer: 030 -2321199.

Ons adres luidt: STOWA, Postbus 8090, 3503 RB Utrecht.

Email: stowa@stowa.nl.

Website: www.stowa.nl

INHOUD

	VOORWOORD	
	STOWA IN HET KORT	
1	INLEIDING	1
	1.1 Natuurvriendelijk werken door waterschappen	1
	1.2 Bescherming vanuit de eigen verantwoordelijkheid	2
	1.3 Indeling van beschermde soorten in drie categorieën	2
	1.4 Doel van de gedragscode	3
	1.5 Leeswijzer	3
2	GELDIGHEID VAN DE VRIJSTELLING BIJ NALEVING VAN DE GEDRAGSCODE	4
	2.1 Algemeen	4
	2.2 Geldigheid bij bestendig beheer en onderhoud	5
	2.3 Geldigheid bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	6
	2.4 Geldigheid bij de bestrijding van plaagorganismen	6

3	IMPLEMENTATIE IN DE ORGANISATIE	7
3.1	Algemene uitgangspunten	7
3.2	Beleid en organisatie	8
3.3	Informatievoorziening	8
3.4	Doorwerking in de Uitvoering	9
3.5	Onvoorzien omstandigheden	10
3.6	Overige aspecten	10
4	DE PRAKTISCHE UITVOERING	12
4.1	Vorbereiding van werkzaamheden	12
4.2	Uitvoering bij beheer en onderhoud	12
4.2.1	Algemeen	12
4.2.2	Maaien van kruidachtige vegetaties op bermen, dijken en schouwpaden	13
4.2.3	Schonen van waterlopen en oevers (het natte profiel)	14
4.2.4	Baggeren van bodems, herprofilering en herstelwerkzaamheden aan oevers	15
4.2.5	Begrazen	16
4.2.6	Snoeien en dunnen van opgaande beplanting	16
4.2.7	Groot onderhoud aan waterkeringen	16
4.2.8	Onderhoud verhardingen	17
4.3	Uitwerking bij ruimtelijke ontwikkelingen en inrichting ('nieuwe werken')	17
4.3.1	Vorbereiding van nieuwe werken	17
4.3.2	Verwijderen van bovengrond en andere graafwerkzaamheden	18
4.3.3	Sloop van kunstwerken en gebouwen	18
4.3.4	Bouwactiviteiten	19
4.3.5	Afdammen, dempen of vergraven van wateren	19
4.4	Uitwerking bij onderzoek en monitoring	20
4.5	Kalender van werkzaamheden	21
5	DE SOORTEN WAAROP DEZE GEDRAGSCODE BETREKKING HEEFT	23
5.1	Algemeen	23
5.2	De soorten van tabel 2 van het Vrijstellingsbesluit	23
5.3	De soorten van tabel 3 van het Vrijstellingenbesluit	26
BIJLAGE 1	BEGELEIDINGSGROEP	
BIJLAGE 2	OVERZICHT VAN MOGELIJKHEDEN TOT VRIJSTELLING VAN DE VERGUNNINGPLICHT VOOR WATERSCHAPPEN	
BIJLAGE 3	ACHTERGRONDEN BIJ DE FLORA- EN FAUNAWET EN DE GEDRAGSCODE	

1

INLEIDING

1.1 NATUURVRIENDELIJK WERKEN DOOR WATERSCHAPPEN

Vrijwel alle waterschappen voeren natuurvriendelijk werken min of meer als een dagelijkse praktijk. Natuurvriendelijk werken hoort vandaag de dag immers bij maatschappelijk verantwoord handelen, waarin duurzaamheid een grote rol speelt. Ook het publiek verwacht dat een waterschap zorgvuldig omgaat met de aanwezige natuur. Daarnaast beantwoordt natuurvriendelijk werken aan de geest van de Kaderrichtlijn Water, die van de waterschappen vraagt het waterbeleid mede af te stemmen op ecologische doelstellingen. Waterschappen zullen daarom in de komende tijd hun handelen op dit punt verder ontwikkelen.

In de Flora- en faunawet is natuurvriendelijk werken uitgangspunt. De wet spreekt hier van 'algemene zorgplicht' (artikel 2). De wetgever schrijft daarbij geen specifieke maatregelen voor en laat een grote verantwoordelijkheid bij de uitvoerder, in dit geval het waterschap. Wel geeft zij in artikel 2 aan wat van een waterschap en anderen wordt verwacht.

Algemene zorgplicht volgens de Flora- en faunawet (artikel 2)

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

In aanvulling daarop vraagt de wet een aantal extra waarborgen voor de instandhouding van populaties van bijzondere soorten. Het gaat in alle gevallen om in Nederland of Europa zeldzame, kwetsbare of bedreigde planten- en diersoorten waarvoor extra zorg nodig is. Doorgaans komen deze soorten in het werkgebied slechts op specifieke plekken voor, maar sommige soorten hebben een brede, diffuse verspreiding, zoals de bittervoorn in polder-sloten en het biermpje in stromende wateren.

1.2 BESCHERMING VANUIT DE EIGEN VERANTWOORDELIJKHEID

Tot nu toe legde de Flora- en faunawet de bescherming van de beschermde soorten met behulp van een vergunningensysteem (ontheffingen) per situatie dwingend op. Een nieuw Vrijstellingenbesluit¹ geeft sectoren vanaf begin 2005 meer mogelijkheden om de bescherming vanuit een eigen verantwoordelijkheid en op eigen wijze op te pakken. Dat geldt met name voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van:

- het bestendig beheer en onderhoud;
- de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting ('nieuwe werken').

Daar staat tegenover dat de wetgever méér waarborgen wenst ten aanzien van de gevolgen van bovengenoemde werkzaamheden, door te werken met een door de sector op te stellen gedragscode.

1.3 INDELING VAN BESCHERMDE SOORTEN IN DRIE CATEGORIEËN

Het Vrijstellingenbesluit onderscheidt drie categorieën beschermde soorten.

1. SOORTEN GENOEMD IN TABEL 1 VAN HET VRIJSTELLINGENBESLUIT

Het betreft een aantal algemeen voorkomende planten- en diersoorten, waarvoor in beginsel een vrijstelling van de ontheffingsplicht geldt indien men voldoende algemene voorzorgsmaatregelen neemt. Deze soorten vallen buiten het bereik van deze gedragscode.

2. SOORTEN GENOEMD IN TABEL 2 VAN HET VRIJSTELLINGENBESLUIT

Het betreft een aantal minder algemene, veelal zeldzame en/of bedreigde soorten waarvoor altijd een ontheffing vereist is voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode. De gedragscode geldt alleen voor werkzaamheden die kunnen worden aangeduid als 'regulier beheer en onderhoud', 'bestendig medegebruik' of als 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Men dient altijd voldoende voorzorgsmaatregelen voor de instandhouding van de soort in het werkgebied te nemen.

SOORTEN GENOEMD IN TABEL 3 VAN HET VRIJSTELLINGENBESLUIT

Het gaat om zeldzame en veelal bedreigde soorten, waaronder de soorten die bescherming genieten vanuit de Europese Habitatrichtlijn. Voor deze soorten is altijd een ontheffing vereist voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Een ontheffingsaanvraag wordt bij deze soorten aan de volgende criteria getoetst:

1. er is sprake van een bij de wet genoemd belang, zoals volksgezondheid of openbare veiligheid,
2. er is geen alternatief en
3. de ingreep doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort (behoud van de populatie). Aan alle drie criteria moet zijn voldaan. De gedragscode geldt wettelijk alleen voor werkzaamheden die kunnen worden aangeduid als 'regulier beheer en onderhoud' en 'bestendig medegebruik'. De gedragscode is derhalve niet van toepassing op werkzaamheden die vallen onder het begrip 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' (nieuwe werken).

¹ Bedoeld wordt het Besluit van 10 september 2004, houdende wijziging van een aantal maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen (Staatsblad 501, 2004). NB. Dit besluit staat bekend als het 'Vrijstellingenbesluit Flora- en faunawet'.

De bedoelde soorten staan weergegeven in hoofdstuk 5 van dit document.

Een belangrijk criterium voor instemming van de Minister van LNV met de gedragscode van een waterschap is het behoud van populaties van de beschermde flora en fauna, in juridisch jargon: *'de gunstige staat van instandhouding van de soorten'*.

1.4 DOEL VAN DE GEDRAGSCODE

Doel van deze gedragscode is om waterschappen gelegenheid te bieden gebruik te maken van de vrijstellingsmogelijkheid die de wet biedt voor de categorie 'juridisch zwaarder beschermde soorten'. Deze gedragscode richt zich op het in overeenstemming brengen van de diverse waterschapsactiviteiten met de eisen die de Flora- en faunawet daaromtrent stelt. Door te werken binnen de voorwaarden van de vrijstelling vervalt de administratieve last die met het aanvragen van ontheffingen is gemoeid. De gedragscode bevordert de structurele inbedding van soortbescherming in het handelen van de waterschappen en schept duidelijkheid vooraf. De kans op een probleemloze voortgang van de uitvoering van werkzaamheden neemt daardoor toe. Dit scheelt tijd bij de uitvoering van projecten.

De gedragscode moet gezien worden als de concretisering van de algemene zorgplicht voor de categorie zwaarder beschermde soorten. Deze gedragscode heeft geen invulling aan de algemene zorgplicht voor de overige soorten, die daarenboven altijd van toepassing is. Uiteraard kunnen waterschappen op vrijwillige basis de code hiervoor wel benutten.

Voor de waterschappen komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

- het in redelijkheid vermijden van activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten;
- zorgen dat op hoofdlijnen bekend is waar in het beheergebied actuele natuurwaarden en bijzondere potenties aanwezig zijn;
- zorg besteden aan de instandhouding van soorten en hun leefgebieden (biodiversiteit).

1.5 LEESWIJZER

Hoofdstuk 2 geeft aan op welke waterschapsactiviteiten de gedragscode betrekking heeft.

De hoofdstukken 3 en 4 vormen samen de inhoud van de gedragscode, waarbij hoofdstuk 4 ingaat op de concrete toepassing in projecten.

De soorten waar het in deze gedragscode om gaat staan vermeld in hoofdstuk 5.

Bijlage 1 benoemt de leden van de begeleidingsgroep van deze code.

Bijlage 2 geeft aan in welke situaties de gedragscode als een vrijstelling kan gelden en wanneer een ontheffing verplicht is.

Bijlage 3 biedt achtergronden bij deze wetgeving.

2

GELDIGHEID VAN DE VRIJSTELLING BIJ NALEVING VAN DE GEDRAGSCODE

2.1 ALGEMEEN

De gedragscode geldt in beginsel als basis voor de vrijstelling van de ontheffingplicht voor de soorten uit de tabellen 2 en 3 van het Vrijstellingsbesluit. Dit zijn over het algemeen zeldzame en bedreigde planten- en diersoorten. In deze gedragscode zullen deze worden aangeduid als 'de juridisch zwaarder beschermde soorten'.

Bij naleving van de gedragscode geldt de vrijstelling uitsluitend voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van:

- het bestendig beheer en onderhoud;
- de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting ('nieuwe werken').

Deze werkzaamheden worden in dit hoofdstuk nader benoemd. Het betreft werkzaamheden die het waterschap uitvoert in het kader van haar wettelijk opgedragen taak.

Het vrijstellingsbesluit biedt de mogelijkheid om ook werkzaamheden in het kader van 'bestendig (mede)gebruik' onder de gedragscode te brengen. Omdat de waterschappen geen werkzaamheden verrichten in de rol van gebruiker van terreinen, is deze categorie in de gedragscode niet nader uitgewerkt. Het Vrijstellingsbesluit heeft geen betrekking op het handelen dat voortvloeit uit zelfstandige, (wettelijke) procedures, zoals het operationeel peilbeheer en functietoekenning of -wijziging. De belangen van flora en fauna worden bij dat besluit meegewogen.

De gedragscode geldt niet als vrijstelling voor werkzaamheden die benutting of economisch gewin tot doel hebben. Over het algemeen zullen deze niet door een waterschap plaatsvinden. De gedragscode geldt evenmin automatisch als een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van het beheer en onderhoud door landbouw of bosbouw; voor deze categorie gelden gedeeltelijk andere regels.

De verplichtingen die gebiedsbeschermingswetgeving en beleid stellen, zoals de ruimtelijke veiligstelling en de milieubescherming van de ecologische hoofdstructuur, de beschermde natuurmonumenten en de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, alsmede de Kaderrichtlijn Water, vallen in beginsel buiten deze gedragscode. Echter, door te handelen volgens deze gedragscode wordt zoveel mogelijk voorkomen dat aan de voor deze natuurgebieden belangrijke natuurwaarden schade wordt toegebracht.

De gedragscode is pas geldig wanneer zij daadwerkelijk en in zijn geheel wordt nageleefd. Zij geldt uiteraard niet als vrijstelling voor situaties waarin de Flora- en faunawet niet in een vrijstelling voorziet (zie bijlage 2).

2.2 GELDIGHEID BIJ BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD

De wet verstaat onder 'bestendig beheer en onderhoud' werkzaamheden die gericht zijn op het handhaven van de bestaande situatie. Maatregelen zijn soms ingrijpend, zoals bij maaien of baggeren, maar zijn tevens een voortzetting van het beheer in het verleden. De werkzaamheden vinden doorgaans plaats in een cyclisch regiem. Vaak is er voor deze werkzaamheden een beheer- of onderhoudsplan. Het voorkomen van soorten is vaak afhankelijk van het gevoerde beheer. Continuering is vaak een voorwaarde voor het voortbestaan.

Naleving van de gedragscode geldt daarom onder de voorwaarden van paragraaf 2.1 als een vrijstelling voor de volgende werkzaamheden

ONDERHOUD AAN EN BEHEER VAN ONDER ANDERE

- waterkeringen
- waterlopen (inclusief herprofilering van oevers voor zover vallend binnen de in de legger genoemde maten)
- ecologische verbindingen
- oeverbeplanting/beekbegeleidende houtwallen/natuurvriendelijke oevers
- meestromende bergingen en nevengeulen
- kikkerpoelen langs waterlopen
- retentiegebieden
- kunstwerken
- transportstelsels
- zuiveringsinstallaties
- helofytenfilters
- slibverwerkingsinstallaties
- wegen, wegbermen, bermsloten
- bermen en onderhoudspaden langs waterlopen
- kunstwerken wegen en waterlopen
- vaarwegen en havens
- recreatieve voorzieningen
- toegangsvoorzieningen als hekwerken en afrasteringen

-

BAGGEREN EN HERPROFILEREN VAN ONDER ANDERE :

- waterlopen
- zandvangers in beken
- poelen en dobben
- stedelijk water
- vaarwegen en havens
- depots

Een en ander voor zover de herprofilering binnen het leggerprofiel valt

ONDERZOEK EN MONITORING T.B.V. HET BEHEER EN ONDERHOUD

2.3 GELDIGHEID BIJ RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING

De wet verstaat onder ruimtelijke ontwikkelingen inrichting activiteiten die nieuw zijn of een sterke wijziging ten opzichte van het verleden inhouden, zoals de aanleg van een kade of het dempen van een watergang. De werkzaamheden zijn voor de aldaar voorkomende soorten doorgaans ingrijpend. De activiteiten vonden bovendien tot nu toe niet regelmatig of jaarlijks plaats, zoals het geval is bij beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

Naleving van de gedragscode geldt onder de voorwaarden van paragraaf 2.1 als een vrijstelling voor de volgende werkzaamheden

DE AANLEG VAN ONDER ANDERE:

- waterkeringen
- waterlopen
- retentiegebieden
- ecologische verbindingen
- recreatieve voorzieningen
- wegen, wegbermen en bermsloten
- vaarwegen en havens
- aanleg van tijdelijke gronddepots

DE HERPROFILERING (BUITEN DE MATEN IN DE LEGGER) VAN ONDER ANDERE

- watergangen
- oevers en walkanten
- waterkeringen

DE BOUW VAN ONDER ANDERE:

- kunstwerken
- transportstelsels
- gebouwen
- zuiveringsinstallaties
- slibverwerkingsinstallaties

DE SLOOP VAN ONDER ANDERE:

- gebouwen
- kunstwerken
- installaties

DE SANERING VAN WATERBODEMS

2.4 GELDIGHEID BIJ DE BESTRIJDING VAN PLAAGORGANISMEN

Deze gedragscode geldt daarentegen niet als vrijstelling voor het beheer en de schadebestrijding van plaagorganismen, zoals de Muskusrat of de Grote waternevel. Voor deze situaties gelden andere bepalingen uit de Flora- en faunawet

3

IMPLEMENTATIE IN DE ORGANISATIE

3.1 ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

Voor het gebruik van deze gedragscode als vrijstelling voor de ontheffingsplicht gelden de volgende uitgangspunten:

Deze gedragscode is een basisgedragscode. Voor de vrijstelling van de ontheffingsplicht dient deze volledig te worden nageleefd. Daarnaast kan hij naar eigen inzichten voor specifieke situaties met nadere beschermende maatregelen worden uitgebreid.

Ieder waterschap verbindt zich vrijwillig aan de gedragscode. Indien een waterschap niet volgens deze gedragscode werkt, geldt voor de juridisch zwaarder beschermde soorten de plicht om schade te voorkomen en voor resterende schade per project of per activiteit een ontheffing aan te vragen.

Waterschappen mogen in de volgende gevallen van deze gedragscode afwijken:

- Wanneer in redelijkheid niet aan de code kan worden voldaan vanwege de primaire waterschapstaken
- Wanneer een andere werkwijze aantoonbaar beter is voor de te beschermen soort(en)

Deze afwijking dient overtuigend in het projectplan of besluit te worden gemotiveerd.

Wanneer het gaat om soorten genoemd in tabel 3 van hoofdstuk 5 van dit document is afwijking alléén toegestaan voor activiteiten in het kader van bestendig beheer en onderhoud indien bovendien kan worden aangetoond dat de werkzaamheden niet op een andere plaats, een ander moment of op een minder schadelijke manier kunnen worden uitgevoerd.

De gedragscode geldt niet als vrijstelling voor het uitvoeren van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting ('nieuwe werken') als daaruit negatieve gevolgen voortvloeien voor de soorten in tabel 3 van hoofdstuk 5. In dergelijke gevallen is een ontheffing verplicht.

De gedragscode is alleen verplicht voor de soorten die in hoofdstuk 5 worden genoemd, maar kan uiteraard worden uitgebreid voor andere soorten. Hiermee kan voor deze soorten invulling worden gegeven aan de algemene zorgplicht.

De gedragscode geldt als een aanbeveling voor de soorten die vermeld worden in tabel 1 het Vrijstellingsbesluit en voor de soorten die vermeld worden in de Rode Lijst van zeldzame en/of met uitsterven bedreigde planten- en diersoorten, (voor zover deze niet onder de bescherming van de Flora- en faunawet vallen). Het betreft in dit laatste geval om een groot aantal soorten hogere planten, mossen, korstmossen, insecten (waaronder enkele soorten vlinders, libellen, (water)kevers en mieren) en andere ongewervelde dieren.

3.2 BELEID EN ORGANISATIE

Een waterschap dat deze gedragscode overneemt verplicht zich om het zorgvuldig handelen ten aanzien van de juridisch zwaarder beschermde flora en fauna op hoofdlijnen te verankeren in de strategie en het beleid van het waterschap. Voorbeelden hiervan zijn het Waterbeheerplan en het Beheer- en Onderhoudsplan.

Binnen de randvoorwaarden die primaire waterbeheersdoelstellingen, logistieke en financiële mogelijkheden stellen, zal het waterschap de bescherming van de juridisch zwaarder beschermde planten- en diersoorten en hun leefgebieden in redelijkheid leidend laten zijn bij de planning van beheeractiviteiten en inrichtingsprojecten.

Het waterschap maakt een overzicht van de juridisch zwaarder beschermde soorten waarvoor het waterschap gezien de verspreiding en de afhankelijkheid van het water(beheer)stelsel een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Zo nodig stelt het voor deze soorten aparte protocollen op.

Het waterschap ontwikkelt een overzicht of groslijst van soortbeschermende werkmethode en maatregelen die relevant zijn voor de specifieke omstandigheden binnen het waterschap en past die toe bij de uitvoering van werkzaamheden

Waar mogelijk houdt het waterschap bij de aanschaf van nieuw materieel rekening met de mogelijkheden die er zijn voor zorgvuldige omgang met de aanwezige flora en fauna (lichte machines, specifieke voorzieningen, nieuwe technische mogelijkheden).

3.3 INFORMATIEVOORZIENING

Het waterschap baseert zijn handelen op algemeen beschikbare informatie over de ecologie en de bescherming van de soorten in haar werkgebied. Het waterschap zal in beginsel geen fundamenteel of toegepast onderzoek starten, zoals naar ingreep/effect-relaties.

Het waterschap zorgt ten behoeve van haar onderhoud- en beheerplannen en voor de daarop gebaseerde bestekken voor een voldoende dekkend en actueel inzicht in het vóórkomen van de juridisch zwaarder beschermde soorten. Bestaande gegevens worden optimaal gebruikt en ontbrekende informatie wordt zo nodig aangevuld (maatwerk). De gebruikte verspreidingsgegevens zijn maximaal 10 jaar oud. Inventarisaties kunnen per soortgroep of deelgebied gefaseerd worden uitgevoerd. De schaalgrootte van het onderzoek is maximaal 1 x 1 km en bij voorkeur meer gedetailleerd². Verspreidingsgegevens kunnen ook bestaan uit een kaart van de (potentieel) geschikte habitats in combinatie met het voorkomen van de soort in de regio. De inventarisatie kan desgewenst eerst worden toegespitst op de bijzondere habitats en later meer gebiedsdekkend worden gemaakt. Bijvoorbeeld eerst de watergangen met een natuurfunctie, later indien nodig de overige watergangen.

² Voor een waterschap is het van praktisch belang dat de verspreidingsgegevens gedetailleerde informatie bevatten over het object van het beheer en onderhoud. Dit vraagt dus om een betrekkelijk gedetailleerd onderzoek. Bij minder specifieke informatie gelden immers de voorgeschreven maatregelen voor een veel groter oppervlak en ontstaat onduidelijkheid over het specifiek gewenste beheer ter garantie van het duurzaam voortbestaan van de soorten waar het om gaat. Er is geen juridische, wel een praktische voorkeur voor gedetailleerde informatie.

Voor toepassing met betrekking tot ruimtelijke ontwikkeling en inrichting zorgt het waterschap eveneens voor een voldoende dekkend en actueel inzicht in het vóórkomen van de juridisch zwaarder beschermde soorten in en rond het object van de ingreep. De verspreidingsgegevens zijn in dit geval maximaal 5 jaar oud. Zo nodig worden deze bij de voorbereiding van het plan ter plaatse en in de directe omgeving geactualiseerd.

Als alternatief wordt volstaan met een onderzoek naar het voorkomen van (potentieel) geschikt habitat in combinatie met het voorkomen van de soort in de regio. Het aldus op grond van de aanwezigheid van geschikt habitat vastgestelde fictieve voorkomen van juridisch zwaarder beschermde soorten wordt dan voldoende geacht voor opname van een soort in de actuele soortenlijst³. Hierbij geldt het voorzorgsbeginsel: bij twijfel over het voorkomen van een soort wordt òf de soort in de lijst als 'aanwezig' opgenomen òf er wordt nader onderzoek uitgevoerd om de aanwezigheid uit te sluiten.

Het is niet nodig dat een waterschap de inventarisaties zelf uitvoert of de verspreidingsgegevens in eigen beheer heeft. De gegevens dienen echter wel voor het waterschap beschikbaar en te raadplegen zijn.

Het waterschap zorgt voor een goede kennis- en informatievoorziening over het voorkomen van de juridisch zwaarder beschermde soorten, zowel onder haar eigen medewerkers als richting opdrachtnemers en, waar zinvol, overige derden. Het waterschap kan hiervoor specifieke producten ontwikkelen, zoals stappenplannen en checklists, databeheersystemen voor flora en fauna, beeldmateriaal beschermde soorten, cursussen/praktijktrainingen e.d. of aanhaken bij landelijke databanken.

De inventarisaties beantwoorden te zijner tijd aan de eisen van het nog te publiceren protocol van het Ministerie van LNV voor monitoring en gegevensverzameling.

3.4 DOORWERKING IN DE UITVOERING

Uitgangspunt bij al het handelen is de strategie: negatieve effecten vermijden → effecten beperken → schade compenseren. In eerste instantie wordt getracht gevolgen voor flora en fauna te vermijden door inpassing van voorzieningen en fasering van activiteiten. Wanneer dit niet mogelijk is worden werkzaamheden zo uitgevoerd op een wijze die zo weinig mogelijk schade toebrengt en/of worden mitigerende maatregelen getroffen. Pas in het uiterste geval vindt compensatie plaats van de ontstane schade. Het waterschap betreft de kennis over het voorkomen, de kwetsbaarheid en de ontwikkelingsmogelijkheden van de juridisch zwaarder beschermde planten- en diersoorten bij het opstellen van de onderhouds- en beheerplannen.

Informatie over de aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde soorten en de gevolgde werkwijze wordt goed gedocumenteerd, mede met het oog op interne en externe controle.

In plannen met ruimtelijke consequenties wordt aangegeven hoe het waterschap mogelijke negatieve gevolgen voor de juridisch zwaarder beschermde flora en fauna zal voorkomen.

³ Deze werkwijze voorkomt uitgebreide inventarisaties en kan bijvoorbeeld ook in het winterseizoen worden uitgevoerd.

Wanneer bij maatregelen in de sfeer van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, ondanks de toepassing van deze gedragscode, schade aan de juridisch zwaarder beschermde soorten, hun nesten, holen of hun leefgebieden niet of niet geheel te vermijden is, worden zo goed mogelijk schadebeperkende voorzieningen getroffen (mitigatie). Eventueel dan nog resterende schade wordt door het waterschap *op voorhand* fysiek gecompenseerd wanneer het significante schade betreft aan leefgebieden en/of vermindering van de gunstige staat van instandhouding van soorten die worden genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zie tabel 3, tweede deel, in hoofdstuk 5 van dit document).

Indien de gunstige instandhouding van de soort of de wetgeving dit vereist wordt in de nabije omgeving een compenserend habitat aangelegd, waarbij geldt dat:

- de oppervlakte en kwaliteit van de aan te leggen biotopen minimaal gelijkwaardig is aan de oppervlakte en de kwaliteit van te vernietigen biotopen;
- de ruimtelijke samenhang met bestaande leefgebieden hersteld wordt, conform de eisen die de betrokken soorten hieraan stellen;
- vervangende biotopen tijdig vóór de ingreep worden aangelegd;
- de compensatie geschiedt volgens de regels die het Rijk (voor de EHS) en de Provincie hiervoor hebben opgesteld.

3.5 ONVOORZIENE OMSTANDIGHEDEN

In geval van een calamiteit (schadelijke lozing, hoogwatersituatie) zal het waterschap zo spoedig mogelijk contact opnemen met het Ministerie van LNV(of daartoe aangewezen instantie)over een voor de juridisch zwaar beschermde soorten passende aanpak van het probleem. Uitgangspunt is dat de menselijke veiligheid voorrang heeft en dat de werkzaamheden geen vertraging mogen oplopen.

De inzet van (nood)bergingsgebieden valt niet onder bovengenoemde afspraak. De toekenning van de bergingsfunctie is een ruimtelijk besluit, waarvoor aparte procedures gelden. De wijze waarop bergingsgebieden zo nodig worden ingezet maakt deel uit van het waterbeheerplan van het waterschap. Hiervoor gelden aparte afspraken (zie 3.2 en 3.4).

Indien, ondanks voorzorg en goede inventarisaties, tijdens de uitvoering van een activiteit toch een beschermde soort in het gebied wordt aangetroffen, zal het waterschap terstond nagaan hoe overtreding van de wet kan worden voorkomen. Geprobeerd zal worden de desbetreffende planten en dieren zonder schade te verplaatsen, dan wel door fasering van werkzaamheden of planwijziging te sparen. Indien dit in redelijkheid niet mogelijk is, zal contact worden opgenomen met het Ministerie van LNV voor een passende werkwijze.

3.6 OVERIGE ASPECTEN

Het waterschap bevordert door middel van voorlichting het zorgvuldig handelen van derden onderhoudsplichtigen en van (mede)gebruikers van terreinen en wateren.

Bij vergunningverlening of verpachting wijst het waterschap de aanvrager op de verplichtingen van de Flora- en faunawet.

Bij de vangst van (al dan niet beschermde) schadelijke dieren worden methoden ingezet die bijvangst van juridisch zwaarder beschermde soorten redelijkerwijs voorkomen.

Bij monitoring en gegevensverzameling met betrekking tot de juridisch zwaarder beschermde soorten wordt gewerkt volgens de door het Ministerie van LNV opgestelde richtlijnen. Zolang deze richtlijnen nog niet zijn gepubliceerd worden zoveel mogelijk soort-specifieke en/of niet dodelijke vangst- en inventarisatiemethoden toegepast.

Het waterschap evalueert haar beleid voor zorgvuldig handelen t.a.v. de juridisch zwaarder beschermde soorten door middel van een monitorings- en evaluatieplan, en gebruikt de uitkomsten van de evaluatie voor verdere optimalisatie van beleid, organisatie en werkmethoden.

Deze gedragscode geldt voor onbepaalde tijd. De ervaringen met het werken met deze gedragscode zullen periodiek worden verwerkt.

4

DE PRAKTISCHE UITVOERING

In dit hoofdstuk worden de maatregelen beschreven die het waterschap zal treffen om schade aan het duurzaam voortbestaan van soorten bij beheer en onderhoud en bij nieuwe werken te voorkomen. Waar in de tekst sprake is van 'soort' of 'soorten', gaat het om de bescherming van populaties en niet om individuen. De beschreven maatregelen hebben betrekking op werkzaamheden die waterschappen frequent uitvoeren. De tabellen van paragraaf 4.5 geven een samenvatting.

4.1 VOORBEREIDING VAN WERKZAAMHEDEN

Het waterschap zorgt ervoor dat het eigen personeel dat bij het project betrokken is, op de hoogte is van deze gedragscode en voldoende is geïnstrueerd om deze na te leven. Het uitvoerend personeel weet waar zich de juridisch zwaarder beschermde planten- en diersoorten bevinden. Dit kan door middel van een kaart of een markering in het terrein.

Het uitvoerend personeel wordt opgedragen om naar vermogen alert te zijn op niet-aangeduide (juridisch zwaarder beschermde) planten- en diersoorten en dienovereenkomstig te handelen.

Het waterschap zorgt op basis van ketenverantwoordelijkheid voor het naleven van de gedragscode door partijen die in opdracht van het waterschap handelen (loonwerkers, aannemers, onderzoekers e.d.). In de aanbestedingsopdracht worden de eisen ten aanzien zorgvuldige werkmethoden opgenomen. Deze afspraken hebben mede betrekking op de planning van de werkzaamheden en de instructie van het door de opdrachtnemer in te zetten personeel en onderaannemers. Het waterschap controleert de naleving hiervan. Dit laat onverlet dat de opdrachtnemer hierin ook een eigen verantwoordelijkheid heeft.

In het geval van een ruimtelijke ontwikkeling of inrichting ('nieuwe werken') dient voor soorten die worden genoemd in tabel 3 van hoofdstuk 5 van dit document altijd tijdig een ontheffing te worden aangevraagd. De gedragscode geldt hier niet als een vrijstelling.

4.2 UITVOERING BIJ BEHEER EN ONDERHOUD

4.2.1 ALGEMEEN

In de onderhoud- en beheerplannen geeft het waterschap aan hoe voorkomen zal worden dat afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de juridisch zwaarder beschermde (populaties van) soorten. Inzicht in de ruimtelijke verspreiding, en in de kwetsbaarheid tijdens de periodes van voortplanting, (winter)rust en/of migratie, vormt de basis voor de planning van werkzaamheden. Hierbij streeft het waterschap naar een optimalisatie voor meerdere, - soms strijdige - doelen, zowel voor ecologische doelen onderling als ook in samenhang met waterhuishoudkundige of organisatorische doelstellingen.

Daarom is het lastig om algemeen geldende protocollen op te stellen. Onderstaande richtlijnen zijn dan ook bedoeld als uitgangspunt voor waterschapspecifieke uitwerkingen. De voorwaarden waaronder van deze richtlijnen kan worden afgeweken zijn vermeld in hoofdstuk 3.

Bij alle werkzaamheden van het waterschap worden in beginsel de volgende elementen gespaard:

- Broedkolonies en andere vaste nestplaatsen van vogels (o.a. nestholten van ijsvogels en oeverzwaluwen)
- Plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde vissoorten en amfibieën paaien, eieren afzetten, opgroeien of overwinteren
- Vleermuiskolonies in bomen en gebouwen
- Broedhopen van ringslangen
- Dassenburchten

Als beschadiging onvermijdelijk is wordt een ontheffing aangevraagd, tenzij de werkzaamheden buiten het broedseizoen of winterrustperiode plaatsvinden. Voor de onvermijdelijke beschadiging van dassenburchten wordt altijd een ontheffing aangevraagd.

In voorkomende gevallen wordt grote zorgvuldigheid betracht ten aanzien van schade aan:

- Mierenhopen van de Rode bosmier
- Oude bomen (> 50 jaar) met spleten en holen (i.v.m. mogelijk voorkomen van vleermuizen en holenbroedende vogels)
- Oude gebouwen en bouwwerken (i.v.m. het mogelijk voorkomen van vleermuizen en vogels)

Zo nodig wordt nader onderzoek verricht om de aanwezigheid van vleermuizen of broedende vogels uit te sluiten.

Bij activiteiten na zonsondergang wordt rekening gehouden met paddentrek.

4.2.2 MAAIEN VAN KRUIDACHTIGE VEGETATIES OP BERMEN, DIJKEN EN SCHOUWPADEN

Op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten kunnen worden verwacht stemt het waterschap maaidatum en maaimethode af op de instandhouding van deze soorten. Rekening houdend met de voorwaarden van hoofdstuk 3 wordt gehandeld naar de volgende uitgangspunten:

- Maaiwerkzaamheden worden in beginsel uitgevoerd na 15 juli en voor 15 maart. In deze periode vindt geen voortplanting van betekenis plaats van vogels, amfibieën en reptielen en hebben de meeste planten zaad gezet.
- In afwijking van het voorgaande kunnen maaiwerkzaamheden vanaf 1 juni worden uitgevoerd, mits tijdens de werkgang goed wordt gelet op broedende vogels en bloeiende, juridisch zwaarder beschermde plantensoorten opdat deze tijdens het maaien gespaard worden.
- In laatste instantie zullen maaiwerkzaamheden tussen 15 april en 1 juni alleen plaatsvinden als daar strikte noodzaak voor bestaat. Bijvoorbeeld, uitbundige productie van biomassa maakt een vroege maaibeurt van het werkpad noodzakelijk, om de watergang bereikbaar te houden voor schoningswerkzaamheden. Voor de soorten uit tabel 3 in hoofdstuk 5 geldt daarbij dat er sprake is van een groot openbaar belang en dat er geen alternatieven zijn.
- Op plaatsen waar het broeden van Kwartelkoningen wordt vermoed, wordt het maaien uitgesteld tot na 15 augustus.

- In gazons en andere intensief gebruikte en beheerde plaatsen kunnen maaiwerkzaamheden gedurende het gehele jaar door plaatsvinden, mits tijdens de werkgang goed wordt gelet op broedende vogels of andere juridisch zwaarder beschermde soorten.

Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken, wordt het object ongeschikt gemaakt voor broedvogels bijvoorbeeld door de vegetatie in het broedseizoen zeer kort te houden of van tevoren te frezen en/of door deze dagelijks te betreden.

In aanvulling op bovenstaande fasering in de tijd, past het waterschap schadebeperkende maatregelen toe, zoals:

- Delen van de vegetatie worden tijdens een maaibeurt niet of later gemaaid, opdat het leefgebied van voorkomende beschermde soorten gehandhaafd blijft (denk aan de overwintering van insecten). Dit komt ook ten goede aan de bescherming van jonge vogels.
- Op de groeiplaats van juridisch zwaarder beschermde plantensoorten wordt niet gemaaid voordat deze zich voldoende hebben kunnen vermeerderen. Dit kan door te maaien na de zaadzetting of door minimaal 25 % van de groeiplaats van deze soort(en) later te maaien of bij toerbeurt over te slaan. Dit geldt ook voor waardplanten van beschermde (insecten)soorten.
- Bij het maaien worden wildredders gebruikt. Wanneer er sprake is van kwetsbare, zeldzame populaties vogelsoorten, dan worden de vogels, nesten en hun eieren actief opgespoord en gespaard.

4.2.3 SCHONEN VAN WATERLOPEN EN OEVERS (HET NATTE PROFIEL)

Op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht, stemt het waterschap de datum van de werkzaamheden en de werkmethode af op de instandhouding van deze soorten. Rekening houdend met de voorwaarden van hoofdstuk 3 wordt gehandeld naar de volgende uitgangspunten:

- Schoningswerkzaamheden worden in beginsel uitgevoerd in de periode van 15 juli tot 1 november, met een voorkeur voor de maanden september en oktober. Dit is een periode tussen de voortplanting en de winterrust van vissen en amfibieën. Daarnaast hebben in deze periode vrijwel alle water- en oeverplanten zaad gezet.
- In afwijking van het voorgaande, kan schoning tussen 1 juni en 15 juli worden uitgevoerd, mits goed wordt gelet op broedende vogels en bloeiende of zaadbevattende juridisch zwaarder beschermde planten. Groeiplaatsen van de juridisch zwaarder beschermde planten en vogelnesten worden zo veel mogelijk bij het schonen overgeslagen.
- In laatste instantie zullen schoningswerkzaamheden in de periode tussen half maart en 1 juni alléén plaatsvinden als dit vanwege de doorstroming strikt noodzakelijk is. Voor de soorten uit tabel 3 in hoofdstuk 5 geldt dat voor de schoningswerkzaamheden geen alternatieven voorhanden mogen zijn.

In aanvulling op bovenstaande fasering in de tijd, past het waterschap schadebeperkende maatregelen toe, zoals:

- Het schonen geschiedt op zo'n manier dat water en de daarin voorkomende zaden en dieren kunnen terugstromen naar het water.
- Delen van de slootvegetatie en van de waterbodem worden gespaard, opdat het leefgebied van de aldaar voorkomende juridisch zwaarder beschermde soorten gehandhaafd blijft. Dit kan door bijvoorbeeld op dergelijke plaatsen gefaseerd te schonen. Dat geldt in het bijzonder voor de waardplanten van de beschermde soorten.
- Het verdient aanbeveling het schoonsel enkele dagen naast de watergang te laten liggen, opdat amfibieën terug naar de watergang kunnen vluchten. Langs watergangen met een

botanische doelstelling kan een keuze worden gemaakt voor versneld afvoeren van het maaisel.

- Wanneer sprake is van kwetsbare, zeldzame populaties, waarvoor bovengenoemde maatregelen onvoldoende garantie bieden voor de gunstige staat van instandhouding, dan wordt op de kant gedeponneerd schoonsel gecontroleerd op aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde vissen en amfibieën, direct na het opschonen. Indien dergelijke organismen aanwezig zijn, worden deze teruggezet in het water. Dat geldt ook voor hun gastheren, zoals zoetwatermosselen in het leefgebied van de Bittervoorn.

4.2.4 BAGGEREN VAN BODEMS, HERPROFILERING EN HERSTELWERKZAAMHEDEN AAN OEVERS

Zowel baggeren, herprofilieren als herstelwerkzaamheden betreffen maatregelen die een watergang weer op leggermaten brengen. Op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht, stemt het waterschap de datum van de werkzaamheden en de methode af op de instandhouding van deze soorten. Rekening houdend met de voorwaarden van hoofdstuk 3 wordt gehandeld naar de volgende uitgangspunten:

- Baggerwerkzaamheden en herprofilering worden in beginsel uitgevoerd in september of oktober. Dit is een periode tussen voortplanting en winterrust van vissen en amfibieën.
- In afwijking van het voorgaande kunnen deze werkzaamheden tussen 15 juni en begin september worden uitgevoerd als zij gefaseerd plaatsvinden, dat wil zeggen als voldoende gebieden worden gespaard om vissen en amfibieën gelegenheid te geven om te vluchten óf als vissen en amfibieën van tevoren worden weggevangen en elders worden uitgezet.
- In de periode van begin november tot half juni worden dergelijke werkzaamheden alléén uitgevoerd in uiterste noodzaak en met de nodige voorzorg.

Herstelwerkzaamheden aan watergangen worden vóór 1 mei uitgevoerd. Het gaat om lokale ingrepen die om uitvoeringstechnisch redenen na de hoogwater (winter) periode moeten worden uitgevoerd. Aldaar en in de directe omgeving aanwezige vogels en hun nesten worden opgespoord en gespaard.

In aanvulling op bovenstaande fasering in de tijd, past het waterschap schadebeperkende maatregelen toe, zoals:

- Delen van de slootvegetatie worden zoveel mogelijk gespaard, opdat het leefgebied van de juridisch zwaarder beschermde soorten gehandhaafd blijft.
- De aanwezige juridisch zwaarder beschermde soorten worden tijdelijk weggevangen of geïsoleerd van dat deel van de watergang waar de werkzaamheden plaatsvinden.
- Wanneer sprake is van kwetsbare, zeldzame populaties, waarvoor bovengenoemde maatregelen onvoldoende garantie bieden voor de gunstige staat van instandhouding, dan wordt op de kant gedeponeerde bagger direct gecontroleerd op aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde vissen en amfibieën. Indien dergelijke organismen aanwezig zijn, worden deze teruggezet in het water. Dat geldt ook voor hun eventuele gastheren, zoals zoetwatermosselen in het leefgebied van de Bittervoorn.

4.2.5 BEGRAZEN

In het begrazingsplan wordt rekening gehouden met het vóórkomen van juridisch zwaarder beschermde planten- of diersoorten. Zo nodig wordt de intensiteit (aantal dieren en periode van begrazing) en de keuze van diersoort hierop aangepast en worden eventueel gebieden uitgerasterd.

4.2.6 SNOEIEN EN DUNNEN VAN OPGAANDE BEPLANTING

Snoei- en dunwerkzaamheden worden in beginsel uitgevoerd in de periode van september tot half maart, dus buiten het broedseizoen. Hierbij neemt het waterschap de volgende voorzorg in acht:

- Oudere bomen (> 50 jaar) met spleten en holen worden op de aanwezigheid van vleermuizen gecontroleerd. Dergelijke bomen en de bomen in de directe omgeving daarvan dienen op zodanige wijze verzorgd te worden dat de verblijfplaatsen in stand blijven en aanwezige dieren niet worden verstoord.
- Holen van juridisch zwaarder beschermde dieren of bladhopen waarin zich slangen of juridisch zwaarder beschermde amfibieën zouden kunnen bevinden dienen te worden gespaard.

Tijdens het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) vinden géén snoei- en dunningswerkzaamheden plaats, tenzij uit controle is komen vast te staan dat zich in de directe omgeving geen broedende vogels of nesten bevinden.

Werkpaden en werkomgeving worden zo beperkt mogelijk gehouden. Daarbij en ook bij de valrichting van bomen en takken wordt rekening gehouden met bovenstaande punten.

Snoei- en dunningswerkzaamheden worden op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht zo mogelijk gefaseerd uitgevoerd (verspreiden over meerdere jaren), opdat leefgebieden van deze soorten gehandhaafd blijven.

Snoeihout en snippers worden buiten het leefgebied van de juridisch zwaarder beschermde soorten opgeslagen.

NB. Het kappen van bomen anders dan uit een oogpunt van beheer en onderhoud van de opstand valt onder de categorie 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Voor dergelijke werkzaamheden geldt naast de Flora- en faunawet tevens de Boswet.

4.2.7 GROOT ONDERHOUD AAN WATERKERINGEN

Op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde plaatsen worden verwacht, handelt het waterschap als volgt:

Groot onderhoud aan dijklichamen wordt in beginsel uitgevoerd vanaf half juli en vóór half maart, dus buiten het broedseizoen (met inachtneming van de beperkingen die de Wet op de waterkeringen oplegt: van 15 oktober tot 15 april is geen onderhoud toegestaan aan het buitentalud van een waterkerende dijk). Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken, wordt het dijklichaam ongeschikt gemaakt voor broedvogels door de vegetatie in het broedseizoen zeer kort te houden of van tevoren te frezen en/of door deze dagelijks te betreden.

Voorafgaand aan groot onderhoud worden beschermde planten buiten de bloeiperiode ruim uitgestoken, eventueel eerst in depot gezet, en op een geschikte plek in de nabijheid uitgeplant.

Natuurvriendelijke oevers worden ongemoeid gelaten.

4.2.8 ONDERHOUD VERHARDINGEN

Bij groot onderhoud aan verharde oppervlakten wordt tijdens het broedseizoen rekening gehouden met het vóórkomen van broedende vogels en andere beschermde diersoorten en planten in de nabije omgeving.

Gladheidsbestrijding in de nabijheid van waar juridisch zwaarder beschermde, zoutgevoelige plantensoorten groeien gebeurt in beginsel met niet-schadelijke middelen.

In de directe omgeving van leefgebieden van juridisch zwaarder beschermde soorten wordt geen chemische onkruidbestrijding toegepast. Hiervan wordt alléén afgeweken als alternatieven (mechanisch, branden) niet mogelijk zijn.

NB. Het is verstandig dezelfde handelswijze toe te passen bij habitattypen die op grond van de Habitatrichtlijn moeten worden beschermd. Deze verplichting valt echter buiten het kader van deze gedragscode.

4.3 UITWERKING BIJ RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN EN INRICHTING ('NIEUWE WERKEN')

NB. Bij deze werkzaamheden moet er rekening mee worden gehouden dat voor soorten uit tabel 3 van hoofdstuk 5 van deze gedragscode geen vrijstelling mogelijk is. Indien sprake is van verboden handelingen ten aanzien van deze soorten moet hiervoor een ontheffing worden aangevraagd. Echter, het naleven van de onderstaande gedragsregels zal de negatieve gevolgen zeker verminderen en de kans op het verkrijgen van een ontheffing vergroten.

4.3.1 VOORBEREIDING VAN NIEUWE WERKEN

Voorafgaande aan de realisatie van ruimtelijke inrichtingsprojecten zorgt het waterschap voor een voldoende dekkend en actueel overzicht van de verspreiding van de juridisch zwaarder beschermde planten- en diersoorten in het plangebied en de directe omgeving (zie ook 3.3).

Voor juridisch zwaarder beschermde planten- en diersoorten worden specifieke behoudsmaatregelen in het plan opgenomen, bijvoorbeeld in de vorm van een werkprotocol. Deze maatregelen kunnen betrekking hebben op de locatiekeuze én op de werkwijze. Alleen in uiterste noodzaak worden soorten en hun leefgebieden geschaad.

In het geval van de soorten uit tabel 3 van hoofdstuk 5 van dit document zal eerst een ontheffing worden aangevraagd bij de Minister van LNV. Hierbij dient te worden aangetoond dat:

- sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang voor het uitvoeren van het betreffende plan;
- de ingreep niet op een andere, minder schadelijke wijze of op een andere locatie kan plaatsvinden;
- de gunstige instandhouding van de getroffen soort(en) gewaarborgd is;
- voldoende mitigerende maatregelen en compensatie worden toegepast.

De benodigde maatregelen worden door het waterschap in een Programma van Eisen of besteksvoorschriften ook voorgeschreven aan anderen die werkzaamheden in opdracht van het waterschap uitvoeren. Het waterschap houdt hier toezicht op.

Tijdens de werkzaamheden wordt gecontroleerd op het alsnog voorkomen of hervestigen van juridisch zwaarder beschermde soorten. Indien dit het geval is worden plan en werkzaamheden hierop aangepast.

Verboden handelingen ten aanzien van vogels, hun nesten en eieren wordt door middel van preventie in alle gevallen voorkómen, bijvoorbeeld door de werkzaamheden buiten het broedseizoen te laten plaatsvinden.

Indien de wet verplicht tot compensatie van leefgebieden, worden hiervoor in de plaats nieuwe aangelegd voor de betreffende soorten, waarbij:

- De oppervlakte van het nieuw in te richten terrein voldoende groot en voldoende geschikt is om de betreffende soort(en) te handhaven.
- Het nieuwe terrein deel uitmaakt van een samenhangend ruimtelijk netwerk van geschikte leefgebieden voor de betreffende soorten.
- Het nieuwe terrein tijdig voor de aanvang van de ingreep gereed is en geschikt voor het herbergen van de desbetreffende soort(en).

4.3.2 VERWIJDEREN VAN BOVENGROND EN ANDERE GRAAFWERKZAAMHEDEN

De ingreep wordt op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht in beginsel uitgevoerd buiten de kwetsbare perioden van deze soorten. Dit houdt in, wanneer van toepassing:

- Verwijderen van vegetatie vindt plaats buiten het broedseizoen van vogels (15 maart – 15 juli) tenzij door onderzoek is vastgesteld dat zich op het terrein geen broedende vogels (meer) bevinden.
- Verplaatsen van planten geschiedt na de zaadzetting (d.w.z. na 15 juni), waarbij behalve de juridisch zwaarder beschermde planten ook eventueel aanwezig zaad wordt verplaatst en op adequate wijze wordt uitgezet.
- Verwijderen van vegetatie geschiedt op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde amfibieën, reptielen en zoogdieren worden verwacht buiten de overwinteringsperiode van deze soorten (1 november – 1 april).

Tijdens de uitvoering worden maatregelen genomen om te voorkómen dat vaste verblijfplaatsen van juridisch zwaarder beschermde soorten in de omgeving worden beïnvloed.

Na de ingreep worden zo nodig maatregelen genomen om te voorkómen dat hervestiging van juridisch zwaarder beschermde planten of dieren op het terrein kan optreden, bijvoorbeeld door het terrein kaal te houden of dagelijks te verstoren.

4.3.3 SLOOP VAN KUNSTWERKEN EN GEBOUWEN

Kunstwerken en gebouwen kunnen van belang zijn voor de volgende soortengroepen: (muur) planten, (broed)vogels, zoogdieren (vleermuizen en steenmarter), amfibieën en reptielen, de laatste vooral in verband met de overwintering.

Groeiplaatsen van beschermde muurplanten en muurvegetaties worden zoveel mogelijk in stand gelaten. NB. Veel muurplanten behoren tot de juridisch zwaarder beschermde soorten van tabel 2 van hoofdstuk 5.

Wanneer vernietiging van groeiplaatsen onvermijdelijk is worden beschermde muurplanten en muurvegetaties in dijkbekledingen, muren en gebouwen buiten de bloeitijd uitgestoken en elders in geschikt biotoop teruggeplaatst.

Gebouwen en kunstwerken worden vóór de ingreep gecontroleerd op het voorkomen van onder meer (gier)zwaluwen, overwinterende (juridisch zwaarder beschermde) amfibieën en reptielen en steenmarters en op vleermuizen. Bij positief resultaat worden geen werkzaamheden uitgevoerd tijdens het broed- of nestelseizoen, noch tijdens de winterslaap van overwinterende vleermuizen. Bij aanwezigheid van vleermuiskolonies dient een ontheffing aangevraagd te worden.

Bij substantiële aantasting van groeiplaatsen en verblijfplaatsen van juridisch zwaarder beschermde soorten worden maatregelen genomen om bij herontwikkeling van de locatie nieuw leefgebied voor de desbetreffende planten en dieren te creëren. Te denken valt aan gebruik van speciale mortel voor muurplanten, nestelgelegenheid voor zwaluwen en holten die als verblijfplaats voor vleermuizen kunnen fungeren.

4.3.4 BOUWACTIVITEITEN

Bij bouwactiviteiten worden broedende vogels, kramende (juridisch zwaarder beschermde) zoogdieren en parende amfibieën op of nabij de bouwplaats in de planvoorbereiding en in de te hanteren werkwijze ontzien.

Bouwactiviteiten vinden in beginsel plaats in de daglichtperiode, opdat verstoring van de omgeving door verlichting wordt voorkomen. Bij nachtelijke verlichting van de bouwplaats wordt uitstraling naar de omgeving zo veel mogelijk voorkomen.

4.3.5 AFDAMMEN, DEMPEN OF VERGRAVEN VAN WATEREN

Het afdammen, dempen of leegpompen van watergangen wordt op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht in beginsel uitgevoerd in de periode tussen 15 juli en 1 november, dat wil zeggen na de voortplantingsperiode en vóór de winterslaap van amfibieën en reptielen.

Voorafgaand aan het dempen of vergraven van de watergang wordt deze zoveel mogelijk vrij gemaakt van juridisch zwaarder beschermde dieren en planten:

- Juridisch zwaarder beschermde planten worden ruim uitgestoken en elders teruggeplaatst, voor zover soorten lokaal in hun voorkomen bedreigd worden door de ingreep en deze ingreep onvermijdelijk is.
- Juridisch zwaarder beschermde dieren worden weggevangen voorafgaande aan het dempen van de sloot en teruggeplaatst in geschikte biotopen in de omgeving, wanneer deze door de ingreep bedreigd worden.
- Wanneer het gaat om leefgebieden van soorten die genoemd worden in tabel 3 van hoofdstuk 5 wordt voorafgaand aan het dempen eerst voldoende nieuw habitat ingericht.

Bij het dempen van een watergang wordt het water één richting uitgedreven naar een naastliggende sloot, opdat aanwezige vissen en amfibieën kunnen ontsnappen.

Bij leegpompen van een watergang worden overige vissen en amfibieën tijdig weggevangen en elders uitgezet.

4.4 UITWERKING BIJ ONDERZOEK EN MONITORING

Het vangen van juridisch zwaarder beschermde soorten gebeurt uitsluitend door bevoegde personen. (NB. Het vangen is doorgaans vergunningplichtig).

Bij het vangen van juridisch zwaarder beschermde zoogdieren voor onderzoek en monitoring wordt uitsluitend gewerkt volgens het DEC-protocol uit de Wet op het Dierenwelzijn.

4.5 KALENDER VAN WERKZAAMHEDEN

Onderstaande tabellen vatten de fasering van werkzaamheden samen, zoals beschreven in de voorgaande paragrafen van hoofdstuk 4.

	Januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
ONDERHOUD												
Maaien bermen, dijken en schouwpaden												
Schonen van het natte profiel												
Baggeren van bodems en herprofilering												
Herstelwerkzaamheden (1.)												
Begrazen (2.)												
Snoeien en dunnen van opgaande beplanting												
Groot onderhoud waterkeringen												
Onderhoud verhardingen (3.)												

KALENDER VAN WERKZAAMHEDEN

	Januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING												
Verwijderen van bovengrond /graven (4.)												
Sloop van kunstwerken en gebouwen (5.)												
Bouwactiviteiten (6.)												
Afdammen, dempen, vergraven van watergangen												

LEGENDA:

	Voorkeursperiode, met minste risico op afbreuk aan populaties van soorten.
	2° voorkeursperiode, liefst te vermijden. Uitvoering alleen met de nodige schadebeperkende maatregelen.
	3° voorkeursperiode, alleen in uiterste noodzaak en met de nodige schadebeperkende maatregelen.
	Periode is uitvoeringstechnisch minder geschikt of voor het waterbeheer niet relevant

- (1.) Vogels en hun nesten worden actief opgespoord en gespaard.
- (2.) Intensiteit (aantal dieren en periode) en keuze diersoort aanpassen op voorkomen van juridisch zwaarder beschermde soorten.
- (3.) Tijdens broedseizoen rekening houden met voorkomen van broedende vogels en andere beschermde soorten.
- (4.) Bij het voorkomen van juridisch zwaarder beschermde amfibieën, reptielen en zoogdieren moet de periode van winterrust vermeden worden het uitvoeren van deze werkzaamheden (november t/m maart).
- (5.) Rekening houden met groeiplaatsen beschermde muurplanten en voorkomen van onder meer (gier)zwaluwen, overwinterende (juridisch zwaarder beschermde) amfibieën en reptielen en steenmarters en op vleermuizen.
- (6.) Rekening houden met voortplanting van vogels en beschermde zoogdieren en amfibieën.

5

DE SOORTEN WAAROP DEZE GEDRAGSCODE BETREKKING HEEFT

5.1 ALGEMEEN

De gedragscode heeft betrekking op de soorten die vermeld staan in de tabellen 2 en 3 van het Vrijstellingenbesluit.

5.2 DE SOORTEN VAN TABEL 2 VAN HET VRIJSTELLINGSBESLUIT

Tabel 2 bevat, naast alle vogels, een aantal soorten die betrekkelijk zeldzaam zijn.

Het toetsingskader voor activiteiten die mogelijk schade berokkenen aan soorten uit deze tabel staat vermeld in bijlage 3 van dit document.

Soorten van tabel 2	
<u>Vogels</u>	
Alle inheemse vogelsoorten	
<u>Zoogdieren</u>	
Damhert	<i>Dama dama</i>
Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus</i>
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>
Steenmarter	<i>Martes foina</i>
Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>
<u>Reptielen en amfibieën</u>	
Alpenwatersalamander	<i>Triturus alpestris</i>
Levendbarende hagedis	<i>Lacerta vivipara</i>
<u>Dagvlinders</u>	
Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Vals heideblauwtje	<i>Lycaeides idas</i>
<u>Vissen</u>	
Bermpje	<i>Noemacheilus barbatulus</i>
Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
Meerval	<i>Silurus glanis</i>
Rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>

Soorten van tabel 2

Vaatplanten

Aangebrande orchis	<i>Orchis ustulata</i>
Aapjesorchis	<i>Orchis simia</i>
Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>
Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>
Bergnachtorchis	<i>Platanthera chlorantha</i>
Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
Bleek bosvogeltje	<i>Cephalanthera damasonium</i>
Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis majalis</i>
Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>
Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Dennenorchis	<i>Goodyera repens</i>
Duitse gentiaan	<i>Gentianella germanica</i>
Franjegentiaan	<i>Gentianella ciliata</i>
Geelgroene wespenorchis	<i>Epipactis muelleri</i>
Gele helmbloem	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Groene nachtorchis	<i>Coeloglossum viride</i>
Groensteel	<i>Asplenium viride</i>
Grote keverorchis	<i>Listera ovata</i>
Grote muggenorchis	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Harlekijn	<i>Orchis morio</i>
Herfstschroeforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>
Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Honingorchis	<i>Hermannium monorchis</i>
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Kleine keverorchis	<i>Listera cordata</i>
Kleine zonnedaauw	<i>Drosera intermedia</i>
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Koraalwortel	<i>Corallorhiza trifida</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Lange zonnedaauw	<i>Drosera anglica</i>
Mannetjesorchis	<i>Orchis mascula</i>
Maretak	<i>Viscum album</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>
Pijlscheefkelk	<i>Arabis hirsuto sagittata</i>
Poppenorchis	<i>Aceras anthropophorum</i>
Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
Purperorchis	<i>Orchis purpurea</i>

Soorten van tabel 2	
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>
Rechte driehoeksvaren	<i>Gymnocarpium robertianum</i>
Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis praetermissa</i>
Ronde zonnedauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
Rood bosvogeltje	<i>Cephalanthera rubra</i>
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
Schubvaren	<i>Ceterach officinarum</i>
Slanke gentiaan	<i>Gentianella amarella</i>
Soldaatje	<i>Orchis militaris</i>
Spaanse ruiter	<i>Cirsium dissectum</i>
Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>
Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>
Stengelomvattend havikskruid	<i>Hieracium amplexicaule</i>
Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>
Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
Valkruid	<i>Arnica montana</i>
Veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
Veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
Vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
Vogelnestje	<i>Neottia nidus-avis</i>
Voorjaarsadonis	<i>Adonis vernalis</i>
Wantsenorchis	<i>Orchis coriophora</i>
Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
Weideklokje	<i>Campanula patula</i>
Welriekende nachtorchis	<i>Platanthera bifolia</i>
Wilde gagel	<i>Myrica gale</i>
Wilde herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
Wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
Wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
Witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>
Zinkviooltje	<i>Viola lutea calaminaria</i>
Zomerklokje	<i>Leucjum aestivum</i>
Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>
<u>Kevers</u>	
Vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
<u>Kreeftachtigen</u>	
Rivierkreeft	<i>Astacus astacus</i>

5.3 DE SOORTEN VAN TABEL 3 VAN HET VRIJSTELLINGENBESLUIT

Deze tabel bevat de soorten die genoemd worden in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn (Europees zeldzame/of bedreigde soorten) en een aantal - doorgaans zeer zeldzame - soorten die de Nederlandse Staat daar door middel van bijlage bij het Vrijstellingenbesluit aan heeft toegevoegd (zogenoemde AMvB-soorten).

Het toetsingskader voor activiteiten die mogelijk schade berokkenen aan soorten uit deze tabel staat vermeld in bijlage 3 van dit document. De eisen zijn over het algemeen strenger dan die voor de soorten uit tabel 2.

Soorten van tabel 3	
A. Soorten genoemd in bijlage 1 Vrijstellingenbesluit	
<u>Zoogdieren</u>	
Das	<i>Meles meles</i>
Boommarter	<i>Martes martes</i>
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>
<u>Reptielen en amfibieën</u>	
Adder	<i>Vipera berus</i>
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
Vinpootsalamander	<i>Triturus helveticus</i>
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>
<u>Vissen</u>	
Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
Bittervoorn	<i>Rhodeus cericeus</i>
Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>
<u>Dagvlinders</u>	
Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
Dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
Heideblauwtje	<i>Plebejus argus</i>
Iepepage	<i>Strymonidia w-album</i>
Kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Klaverblauwtje	<i>Cyaniris semiargus</i>
Purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Rode vuurvlinder	<i>Palaeochrysophanus hippothoe</i>

Soorten van tabel 3

Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Bolaria aquilonais</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
Zilvervlek	<i>Clossiana euphrosyne</i>

Vaatplanten

Groot zeegrass	<i>Zostera marina</i>
----------------	-----------------------

B. Soorten genoemd in bijlage IV Habitatrichtlijn**Zoogdieren**

Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
Bechstein's vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
Bever	<i>Castor fiber</i>
Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
Brandt's vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
Bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i>
Euraziatische lynx	<i>Lynx lynx</i>
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
Gewone dolfijn	<i>Delphinus delphis</i>
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
Grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
Hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
Hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
Nathusius' dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
Noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i>
Otter	<i>Lutra lutra</i>
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
Tuimelaar	<i>Tursiops truncatus</i>
Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
Wilde kat	<i>Felis silvestris</i>
Witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
Witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>

Soorten van tabel 3	
<u>Reptielen en amfibieën</u>	
Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>
Gladde slang	<i>Coronella austriacus</i>
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>
Poelkikker	<i>Rana lessonae</i>
Rugstreepad	<i>Bufo calamita</i>
Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>
<u>Dagvlinders</u>	
Donker pimperlblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
Grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i>
Pimperlblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
Zilverstreephooibeestje	<i>Coenonympha hero</i>
<u>Libellen</u>	
Bronslibel	<i>Oxygastra curtisii</i>
Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
Noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
Rivierrombout	<i>Stylurus flavipes</i>
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>
<u>Vissen</u>	
Houting	<i>Conegonus oxyrrhynchus</i>
Steur	<i>Acipenser sturio</i>
<u>Vaatplanten</u>	
Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>
<u>Kevers</u>	
Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>
<u>Tweekleppigen</u>	
Bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>

BIJLAGE 1

BEGELEIDINGSGROEP

De ontwikkeling van deze gedragscode is opgedragen aan het adviesbureau ARCADIS en begeleid door een werkgroep met de volgende vertegenwoordigers:

Bas van der Wal	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA)
Berendien Spiers	Unie van waterschappen
Anne Schubert	Unie van waterschappen
Malou Dekker	waterschap Rivierenland
Anke de Gloppe	waterschap Peel en Maasvallei
Henk Hoogenboom	Hoogheemraadschap van Delfland
Mirjam Ruijgrok	waterschap Rijn en IJssel
Maarten Zonderwijk	waterschap Regge en Dinkel
Wendy Beekelaar	Ministerie van LNV, Directie Natuur
Pieter Joop	Expertisecentrum LNV

Daarnaast is door een aantal externe deskundigen commentaar geleverd op het conceptrapport.

BIJLAGE 2

OVERZICHT VAN MOGELIJKHEDEN TOT VRIJSTELLING VAN DE VERGUNNINGPLICHT VOOR WATERSCHAPPEN

Categorie	Vrijstelling van de verbods-bepalingen:	Algemene soorten	Juridisch zwaarder beschermde soorten	
		Soorten van tabel 1 van het Vrijstellingen-besluit	Soorten van tabel 2 van het Vrijstellingen-besluit	Soorten van tabel 3 van het Vrijstellingen-besluit
Bestendig beheer en onderhoud	Art. 8 t/m 12			
Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	Art 8 t/m 12			

Legenda

	Algehele vrijstelling, mits voldoende voorzorgsmaatregelen zijn getroffen (algemene zorgplicht)
	Vrijstelling, mits in het bezit van een goedgekeurde gedragscode. Zonder goedgekeurde gedragscode is een ontheffing verplicht
	Ontheffing verplicht, habitattoets is noodzakelijk voor beoordeling ontheffing

NB. in alle situaties geldt:

- Algemene zorgplicht is verplicht;
- Een activiteit mag nooit leiden tot een bedreiging van een populatie van een beschermde soort in de desbetreffende omgeving ('geen aantasting van de gunstige staat van instandhouding van een soort')

NB. Voor bestendig beheer en onderhoud ten behoeve van land- en bosbouw gelden andere regels.

BIJLAGE 3

ACHTERGRONDEN BIJ DE FLORA- EN FAUNAWET EN DE GEDRAGSCODE

DE FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet beoogt de bescherming van in het wild levende planten en dieren. Dit gebeurt onder meer door middel van:

- een algemene zorgplicht
- enkele verbodsbepalingen

Voor de verbodsbepalingen kent de Flora- en faunawet zowel vrijstellingsmogelijkheden als een ontheffingsplicht. Ontheffingen en vrijstellingen worden alleen verleend indien werkzaamheden geen afbreuk doen aan de duurzame instandhouding van de onderhavige planten- of dierpopulatie(s). Voor soorten die in bijlage IV van de Habitatrichtlijn worden genoemd en voor de per Algemene Maatregel van Bestuur (Vrijstellingenbesluit) aangewezen zeldzame en bedreigde soorten gelden daarnaast verzwaarde eisen.

VERBODSBEPALINGEN

De volgende artikelen zijn in dit kader relevant:

Artikel 8.

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11.

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12.

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Het wettelijk regiem voor de juridisch zwaarder beschermde soorten

Regiem t.a.v. de soorten uit tabel 2

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als 1) **bestendig beheer en onderhoud** of 2) **bestendig gebruik** of 3) **ruimtelijke ontwikkelingen**, geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 2 voor artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

Hetzelfde geldt voor alle in het wild levende vogelsoorten.

Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de soorten in tabel 2 een ontheffing nodig. Een ontheffingaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort'.

NB. De termen 'bestendig beheer' en 'ruimtelijke ontwikkeling' worden voor het werkterrein van de waterschappen in hoofdstuk 2 nader gespecificeerd. De categorie 'bestendig gebruik' is op waterschappen niet of in uitzonderingsgevallen van toepassing en is in deze gedragscode niet nader uitgewerkt.

Regiem t.a.v. de soorten uit tabel 3

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als 1) '**bestendig beheer en onderhoud**' of 2) '**bestendig gebruik**', geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 3 voor artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Deze vrijstelling is enigszins beperkt; voor activiteiten die zijn te kwalificeren als

- 1) '**bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw**' en
- 2) '**bestendig gebruik**' geldt géén vrijstelling voor artikel 10 van de Flora- en faunawet (opzettelijke verstoring), ook niet op basis van een gedragscode. Voor soorten in tabel 3 moet voor deze activiteiten voor artikel 10 een ontheffing aangevraagd worden.

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als

- 3) '**ruimtelijke ontwikkeling** en inrichting' geldt voor soorten in tabel 3 géén vrijstelling voor overtreding van de artikelen 8 t/m 12, ook niet op basis van een gedragscode. Voor deze situaties dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Een ontheffingaanvraag voor de soorten van tabel 3 wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang,
2. er is geen alternatief,
3. de overtreding doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort.

Deze drie criteria vormen de zgn. uitgebreide toets. De drie criteria staan naast elkaar en niet na elkaar (aan alle drie moet voldaan zijn).

Onder in of bij de wet genoemd belang worden verstaan:

- onderzoek en onderwijs
- repopulatie en herintroductie
- bescherming van flora en fauna
- veiligheid van het luchtverkeer
- volksgezondheid of openbare veiligheid
- dwingende redenen van openbaar belang
- het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom
- belangrijke overlast veroorzaakt door dieren

- uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw
- bestendig gebruik
- uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting

De Gedragscode volgens het Vrijstellingenbesluit

Om als vrijstelling voor de vergunningplicht te gelden dient een gedragscode te worden goedgekeurd door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Artikel 16 c van het Vrijstellingenbesluit schrijft hierover:

1. Een gedragscode, als bedoeld in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, wordt slechts goedgekeurd, indien hierin een wijze van uitvoering van werkzaamheden of gebruik is beschreven waarmee naar het oordeel van Onze Minister afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van de in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde soorten:
 - o geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
 - o zorgvuldig wordt gehandeld, hetgeen inhoudt dat:
 - 1^e slechts werkzaamheden verricht worden of gebruik plaatsvindt waarvan geen wezenlijke invloed uitgaat op de in artikel 16 b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde soorten;
 - 2^e voor wat betreft dieren voorafgaand en tijdens de werkzaamheden of het gebruik in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten om te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken dat:
 - i. de in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde dieren worden gedood, verwond, gevangen, bemachtigd of met het oog daarop worden opgespoord;
 - ii. nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde dieren worden beschadigd, vernield, uitgehaald, weggenomen of verstoord;
 - iii. eieren van de in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde dieren worden beschadigd of vernield.
2. Onze Minister kan het goedkeuringsbesluit intrekken, indien naar zijn oordeel de staat van instandhouding van de soorten, bedoeld in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, of de trend van de staat van instandhouding van deze soorten daartoe noodzaakt.

Onder de in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde soorten verstaat men de Vrijstellingenbesluitcategorieën “habitatrichtlijnsoorten”, “soorten van bijlage 1 bij het vrijstellingen besluit”, “vogels” en “overige soorten”. Deze soorten komen overeen met de soorten in hoofdstuk 5 van dit document.

Het Vrijstellingenbesluit licht de gedragscode vervolgens als volgt toe:

“In het Vrijstellingenbesluit worden (aan de gedragscode, red.) geen eisen gesteld. Het bedrijfsleven kan daar zelf een invulling aan geven. (...) Hoe concreter en duidelijker de gedragscode is, des te gemakkelijker kan worden aangetoond dat gehandeld is conform de gedragscode. Daarnaast ligt het in de rede dat de sectoren in bepaalde fasen van de werkprocessen gegevens vastleggen. Hierbij kan gedacht worden aan gegevens over de beschermde planten en dieren die bij een bepaald project bij inventarisaties aangetroffen zijn. Dergelijke documenten kunnen bijdragen om aan te tonen dat conform de goedgekeurde gedragscode gehandeld is.”

(...)

“De opsteller van een gedragscode dient te bezien welke invloed door hem uit te voeren werkzaamheden of gebruik heeft op beschermde soorten. Indien van de werkzaamheden of het gebruik wezenlijke invloed uitgaat op beschermde soorten, zal de gebruiker de uitvoering van de werkzaamheden of het gebruik dusdanig dienen aan te passen dat die wezenlijke invloed vermeden kan worden.

Om wezenlijke invloed te vermijden, kan het bijvoorbeeld noodzakelijk zijn het leefgebied van de soort te behouden. Indien het leefgebied bij de werkzaamheden of het gebruik toch vernietigd dient te worden, kan het ter voldoening aan de zorgvuldigheidsnormen nodig zijn om compenserende maatregelen te treffen.

In het kader van zorgvuldig handelen is ook de planning van belang. Om wezenlijke invloed te voorkomen kan het nodig zijn dat werkzaamheden en gebruik niet verricht worden in de voortplantings- of broedtijd. In de gedragscode kan beschreven worden hoe hiermee omgegaan wordt.

Voor wat betreft dieren houdt het zorgvuldig handelen voorts in elk geval in dat al het redelijke wordt gedaan of gelaten om te voorkomen dat dieren bijvoorbeeld worden gedood of opzettelijk verontrust. Dit kan in een gedragscode verankerd worden door een beschrijving te geven van de werkprocessen of de wijze van gebruik in relatie tot de in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, bedoelde beschermde diersoorten. Zo kan bijvoorbeeld worden beschreven dat bij het kappen van bomen in het broedseizoen, bomen gespaard worden waarin zich een nest met een broedende vogel bevindt en geen werkzaamheden worden uitgevoerd binnen een bepaalde afstand tot bomen waarin zich nesten met broedende vogels bevinden.”

HANDHAVING

Over de handhaving van de Wet in het algemeen en de rol van de gedragscode stelt de Toelichting op het Vrijstellingenbesluit:

“De gebruiker dient ten genoegen van de handhaver aan te tonen dat hij handelt conform de goedgekeurde gedragscode. De bewijslast ligt derhalve bij de gebruiker van de vrijstellingen. De gebruiker van de vrijstellingen is vrij om te bepalen hoe hij dit aantoont.

Over het algemeen zal een gedragscode die concreet en duidelijk geformuleerd is het voldoen aan de bewijslast vergemakkelijken. Het verdient aanbeveling bij het opstellen van de gedragscode reeds rekening te houden met de bewijslast. Voorts kan het vastleggen van gegevens in bepaalde fasen van de werkprocessen bijdragen aan het voldoen aan de bewijslast, bijvoorbeeld gegevens over de beschermde dieren en planten die zijn aangetroffen bij de inventarisaties.”

Het verdient derhalve aanbeveling om gegevens over de aanwezigheid van beschermde soorten én over uw werkwijze goed te documenteren. Dit geldt overigens in alle gevallen, ook als er niet volgens deze gedragscode wordt gewerkt.